

Cechy drzew i drzewostanu a występowanie dzięcioła średniego *Leiopicus medius* – wskazówki dla gospodarki leśnej

Przemysław Kurek¹, Łukasz Piechnik², Mateusz Ledwoń³, Magdalena Żywiec²,
Grażyna Szarek-Łukaszewska², Jan Holeska¹

1. Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska, Wydział Biologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ul. Umultowska 89, 61-614 Poznań

E-mail: p.kurek@botany.pl

2. Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk
ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków

3. Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt Polskiej Akademii Nauk
ul. Sławkowska 17, 31-106 Kraków

Dzięcioł średni jest nielicznym lub lokalnie średnio licznym ptakiem lęgowym niżu. Zasiada głównie Europę Środkową, sięgając swym przerywanym zasięgiem na zachód aż po Francję. Występuje także w Turcji i na Kaukazie. W środkowej Europie jego zasięg pokrywa się głównie z obecnością dębu *Quercus* spp. i jest on uznany za gatunek ptaka o wąskiej specjalizacji siedliskowej – „habitat specialist”. Występowanie dzięcioła średniego w danym środowisku jest uzależnione przede wszystkim od obecności drzew z silnie spękaną korą, co ma związek ze sposobem żerowania gatunku, polegającym na zbieraniu stawonogów z pęknięć i różnego rodzaju szczelin w korze. Szczególnie dęby, nawet już w młodym wieku, charakteryzują się głęboko spękaną korą w porównaniu z innymi gatunkami drzew. Dzięcioł średni nie jest jednak związany z konkretnymi gatunkami monofagów dębu, lecz związany jest z liczną fauną stawonogów zasiedlającą specyficzną, chropowatą i szczelinowatą korę drzew. Celem niniejszych badań było poznanie zależności między cechami drzew i drzewostanu o różnym składzie gatunkowym (B – suboptymalne bory, G – optymalne grądy) a obecnością/lęgowością dzięcioła średniego. W wyniku badań nie wykazano istotnych statystycznie różnic między prawdopodobnie lęgowymi i lęgowymi stanowiskami dzięcioła średniego pod względem następujących cech drzewostanu: sumaryczna liczba martwych gałęzi do grubości 20 cm przy podstawie (ANOVA, $F = 0,08$, $P = 0,776$), liczba hub (ANOVA, $F = 0,03$, $P = 0,863$), pierśnicowe pole przekroju martwych drzew (ANOVA, $F = 0,01$, $P = 0,972$), pierśnicowe pole przekroju dębu (ANOVA, $F = 1,73$, $P = 0,193$), maksymalna pierśnica (ANOVA, $F = 1,11$, $P = 0,297$). Stwierdzono natomiast wyższy wiek drzewostanu dębowego na stanowiskach lęgowych. Różnice te były bliskie statystycznej istotności (ANOVA, $F = 3,49$, $P = 0,068$). Analizując preferencje dzięcioła średniego na stanowiskach lęgowych można odnieść wrażenie, że gatunek ten wymaga drzewostanu dębowego charakteryzującego się zróżnicowaną strukturą całego zespołu cech. Dlatego analizowanie każdej cechy osobno niejednokrotnie nie pozwala zbudować logicznego klucza, którym kieruje się dzięcioł średni w wyborze rewiru lęgowego. Wiek drzewostanu wydaje się być jedną z ważniejszych cech, jakimi kieruje się dzięcioł średni przy wyborze rewiru. Wraz z wiekiem drzewostanu różnicuje się i wzbogaca struktura innych cech (martwice, huby, suche konary, itp.), ważnych dla dzięcioła średniego, co potwierdzają inne badania i obserwacje. Liczba terytoriów lęgowych dzięcioła średniego zależy pozytywnie od liczby starych drzew oraz udziału starych drzewostanów, a więc również od wieku drzewostanu. Cecha ‘wiek’ stanowi również wygodny, prosty i użyteczny wskaźnik stanu środowiska w praktyce ochrony tego gatunku.

Badania były finansowane z środków Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe w ramach grantu pt. „Kształtowanie się zasobów martwego drewna w siedliskach przyrodniczych w warunkach prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej” (Nr OR.271.3.9.215) oraz środków statutowych Instytutu Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk. Autorzy dziękują również Nadleśnictwu Niepołomice za umożliwienie prowadzenia badań na terenie Puszczy Niepołomickiej oraz wszystkim osobom, które brały udział w pracach terenowych.